

SLOVENEIJA

UREDNIŠTVO: LJUBLJANA, GOSPOSKA 12 — NAROČNINA ČETRTLETNO 15 DIN, ZA POL LETA 30 DIN, ZA VSE LETO 60 DIN — POSAMEZNE ŠTEV. 1.50 DIN — V ZAMEJSTVO ZA VSE LETO 90 DIN
UPRAVNIŠTVO: LJUBLJANA GOSPOSKA 12 — POŠTNOČEK. RAČUN: LJUBLJANA ŠT. 16.178 — ROKOPISOV NE VRAČAMO — OGLASI PO TARIFU — TISKARNA ZADRUŽNA TISKARNA (M. BLEJEC) V LJUBLJANI

Nekaj malega o malih narodih

Od nekdanj imajo mali narodi v zunanji politiki težak in nevhvalečen položaj. O tem so znani tudi različni značilni izreki. Mnogokrat se mavaja izrek bivšega črnogorskega vladarja, da so balkanski narodi drobiž, s katerim plačujejo velesile napitnine za male usluge. Dalje je znan izrek, ki ga je napravil svoje dni angleški zunanji minister Grey romunskemu ministru Take Jonescu, da so mali narodi nezdružljivi s civilizacijo. So kurja očesa, ki jih je treba iztrebiti.

Če je bila torej vloga malih narodov v zunanjem svetu nezadovoljna že tedaj, ko je samo število vojakov igralo vlogo, se je še bolj poslabšala, odkar je kapitalizem vtisnil svoj strašni pečat vojskovanju. Pri številu samem je še kolikor toliko igrala vlogo iznajdljivost in duhovitost vojskovodij, včasih so sorazmerno jako majhne armade z bistroumnostjo poveljnikov in osebnim junaštvom, dosegle nepričakovane uspehe nad velikanskimi, premočnimi sovražniki. Sedaj, v dobi zrakovnih ladjevij, tankov in velikanskih topov, so taka presenečenja skoraj nemogoča, dasi nam je vsem še v spominu neverjetno vztrajna obramba Fincev.

Če gledamo na vprašanje s tega vidika, postaja položaj malih narodov še bolj brezupen. Ker pa ima vsaka medalja dve strani, ju ima tudi ta. Dobra stran te medalje obstoji v tem, da se število malih narodov silno večja in da precej izginja razlika med narodi, ki imajo dober milijon členov, in takimi do 50 milijonov. Razen treh, štirih velikih narodov, ki bodo še samostojno in svobodno odločali o svojem stališču v zunanjem svetu, bomo imeli na vsem svetu samo še male narode. S tem pa stopa vprašanje malih narodov v novo luč in v nov pomen.

Ako beremo zgodovino zadnje svetovne vojne, vidimo, kako se je v drugi polovici vedno bolj krepko javljala zahteva po miru. Pri tem pa se je mnogokrat poudarjal tudi strah pred preuranjenim poudarjanjem. Splošna je bila zavest, da bodo mir ne sme biti trhel in gnil, ampak mora biti res trajen mir. Kakor viki smo se ta želja ni uresničila. Tudi gledamo bodočega miru bomo pač vsi tega mnenja, da mora biti res trajen mir, da ne sme ob sklepu miru ostati vse polno nevarnosti za novo vojno. To pa bo mogoče le takrat, ako se bo našlo pravično ravnanje med malimi narodi in med velikimi imperiji. Ako bo novi mir zgrajen samo na podlagi sile in moči, bodo mali narodi ostali sicer nepomembni, imeli pa bodo vsi zavest, da se taka podlaga vsak hip lahko izpremeni in nastane nova vojna. Ako se bo pa razmerje med narodi postavilo na podlago kulture in morale, potem bodo mali narodi igrali veliko večjo vlogo in bodo ravno oni lahko prispevali mnogo k ohranitvi mira. Gotovo je namreč, da bodo vsi mali narodi odnesli iz te vojne velik strah pred vsako vojno in trdno odločnost, v bodočnosti storiti vse, da se nove vojne preprečijo.

Močan si, slovenski narod!

Tisoč let krvaviš, izkrvavel nisi! Narod melkužnež bi dušo izdihnil in še sveče bi mu ne žgali, še bilj bi mu ne peli! Ti pa, tisočkrat ranjen, v trpljenju utrjen, komaj zmaješ z rameni pod sovražno pestjo in praviš: Ta burka je stara že tisoč let!

Ivan Cankar.

Občina in njena samouprava

Slovenska občina, kakršno smo podedovali po Avstriji, ni bila idealna. Že zaradi volilnega reda po razredih ne. Vendar je bil ta krivični volilni red vsaj pismen, t. j. glasovnice so se pošiljale volilcem na dom pred dnevom volitev. To je imelo tudi slabe strani; bilo je mogoče, da je v Krivi vasi predsednik šolskega odbora zahteval od učitelje, da mu izročijo glasovnice, ki jih je nato on oddal, potem ko jih je bil po svoje izpolnil, v Ravni vasi pa je storil to župnik. Kakor hitro smo po prevratu dobili enako in splošno volilno pravico v občine, se je slovenska občina — mestni in vaška — razvila naglo v bolj svojepravno, ljudstvu bližjo in neposrednejšo ustanovo, kakor je to po vzorcu madžarske občine ustvarjena današnja naša občina. Res je volilni red glasovanja s kroglicami kvaril tajnost volitev. Kajti tajnost volitev je v tem, da izvršiš volilni akt sam, od nikogar opazovan in da pospraviš lahko tudi sledove o tem, kako nisi volil. Glasovanje s kroglicami je te prednosti izključilo.

Uvedba diktature je to občino odstranila, že prej pa so posegli v slovensko mestno občino tisti, ki se jih drži v slovenski politični zgodovini po krivem prilastek »napredni«. Za Ljubljano jim je služil klerikalni zmaj, za tri ostala mesta pa je bilo nemštvo trojanski konj, ki so se nanj sklicevali, da so odstranili najprej sorazmernost volitev s predpisom, da dōbi navadna večina glasov prednostno število mandatov. Zanimivo je, da je prav to načelo obstalo tudi v organizaciji občin iz l. 1935. Vendar je takratna stopnja demokracije našla sredstva, da so se iznajditelji gornjega predpisa pred letom 1929, dostikrat, zlasti v Ljubljani, precej opekli in se morali zatekati h — komisariatom. Če me spomin zelo ne vara, je preživela Ljubljana v dobi med 1918 in 1929 manj let pod izvoljenimi mestnimi sveti, kakor pa pod komisariati. Obe tradicionalni slovenski malomeščanski stranki sta se na hitu ljubljanskih meščanov posluževali komisariata za borbo v slogu »Boltatovega Pepeta« in »Ate Naroda«.

Poseben tren v peti pa je bila slovenskim »naprednjakom« slovenska kmečka občina, ki jo je že mali obseg, enak lari, silil pod »jarem farovža«. Ko so tedaj leta 1931. ljudje iste miselnosti zamenjali svoje nasprotnike, ki jih je diktatura odstranila, potem ko je užila njihno prvo pomoč, in ko so ti ljudje pričeli izvajati diktaturo, so se vrgli tudi na preučevanje preureditve slovenske občine in so tudi hitro našli dvoje sredstev za predrugačenje te občine. Predpisali so z občinskim zakonom velike občine in določili, da državni uradnik ne sme kandidirati prej, kot na sedmem mestu.

Velike občine se že ozemeljsko ne ujemajo s farami in v vsaki občini prejšnjega obsega so se nahajali zanesljivo vsaj župniki, kaplani in učitelji kot državni uradniki. Zadnjih so se posluževali »naprednjaki« tako vedno samo za agitacijo, ne za vodstvo, ki je bilo pridržano gostilničarjem in trgovcem, zato prepoved kandidiranja na prvih šestih mestih ni pomenila za učitelje nobenega ponižanja. Župnike in kaplane so pa s takim predpisom duhovito odstranili iz občinskih uprav, jih posadili v glasovalni stroj, ki je dobil ime »občinskega odbora«, oziroma, ker so župniki in kaplani takrat zanesljivo kandidirali na opozicijskih seznamih, so jih odstranili s pomočjo »razdelitve mandatov« tudi iz občinskih odborov. Seveda so bili za svojo duhovitost bogato poplačani leta 1936., ko niso imeli več krmila v rokah, temveč so ga morali odstopiti spet svojim nasprotnikom.

Ustvaritelji tega občinskega zakona so drugače utemeljevali podobne predpise. O tem ne kaže pisati, ker se vsak lahko prepriča, kakšni so bili »razlogi« teh predpisov, iz v cirilici napisane razlage k občinskemu zakonu, ki ga je izdelal Slovenec, kateri velja za uradniškega sodelavca pri sestavi tega občinskega zakona in še nekaterih drugih iz let 1931. do 1935.

Zakon o občinah z dne 14. marca 1935, veljaven za vse občine razen onih, ki jih našteva § 136., je stopil v veljavo v celoti; uporabljajo se tudi njegovi volilni predpisi, zaradi česar smo preživeli že dvakrat volitve po njih. Zakon o mestnih občinah z dne 22. julija 1934, drugače dvojček prvega, je tudi stopil v veljavo z vsemi predpisi; čeprav pa naj bi se po zadnjem zakonu izvolili samo dve tretjini občinskih svetovalcev, tretjo tretjino pa naj bi imenoval od zgoraj ban izmed »oseb, ki se razumejo na komunalna vprašanja«, se volilni predpisi tega zakona še ne uporabljajo in imamo že pet let po uveljavljenju zakona samo imenovane občinske svete in načelnike v »avtonomnih mestih«.

Oba zakona nista značilna samo po tem, da sta občine in mesta u-e-dinjevala na področju vse države, temveč po tem, da sta jih uniformirala. V državi enega naroda in brez vsakršne tradicije bi ta dva zakona po svojih splošnih določilih odlično služila. Zlasti dobra bi bila, če bi bili volilni predpisi drugačni. V tem primeru bi se namreč rudimentarna avtonomija občin, ki jo oblično priznavata, samodejno uveljavila. Pri danih razmerah se razloček med nadrejenostjo upravne oblasti in med nje-

no nadzorstveno funkcijo povsem staplja in so občine stvarno le pisarne na kraju samem za državne upravne, finančne in vojaške oblasti. Spričo tega na primer niti tako edinstveno določilo, kakršno je ono v § 125. občinskega zakona ali ono v § 134. zakona o mestnih občinah, določilo, ki razen § 111. zakona o mestnih občinah, določilo, ki razen § 111. zakona o upravnem postopku nima enakega v našem upravnem pravu, ne učinkuje. Upravne oblasti se mu znajo izogniti s pomočjo — zakona o društvih.

Z občinskim zakonom je postala običajna občina kompromis med birokratičnim uradom in samoupravo. Občinski zakon je razveljavil vse prejšnje oblike občinskega dela in to delo vklenil v hierarhični ustroj treh stopenj: župan, v očeh zakona predsednik občine, občinska uprava in občinski odbor. Slednji ima na videz najvišjo oblast v občini, v resnici pa nobene, temveč je zgolj glasovalni stroj. Krivdo za to imajo volilni predpisi, ki izročajo občino stranki, ki je zmagala z navadno večino glasov nad vsemi drugimi. Pri javnem glasovanju je jasno, katera stranka je to vsakokrat. Če bi se volitve v mestne občine kdaj izvršile, bi vse to veljalo v poostreni meri tudi za mesta. Kajti tretjina občinskih svetovalcev bi bila postavljena izmed onih, ki bi jim upravna oblast priznala, da se razumejo na komunalna vprašanja. Ker tvorijo v mestih važen del volilcev državni uradniki, je na dlani, kakšno lice bi imeli taki občinski ali mestni sveti ter kakšno lice bi imela sama občina.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarska svoboda — osnova narodne svobode

Kakor si mora vsak posameznik za svoje življenje, svoj obštanek in napredek predvsem ustvariti gospodarsko podstavo, toliko bolj si mora to narod, ako hoče živeti na stoletja ter ostati »na svoji zemlji svoj gospod«. Posebno velja to za male narode. Močan in bogat gospodar si svoje obsežno gospodarstvo z lahkoto uredi in prilagodi tako, da se mu skoraj sami odpirajo novi viri dohodkov in da se mu ni treba na vsak korak bati nevarnosti propada, šibkemu in revnemu gospodarju pa je v neusmiljenem življenjskem tekmovanju z močnejšim treba največje marljivosti in vztrajnosti, da se obdrži na površju in si pribori nekoliko lažje življenje. Kolikor tega ne zmore sam, si mora pomagati v zvezi z drugimi, ki se bore v podobnem boju za obstanek kot on.

Na velik naš narod, toda vendar dovolj za samostojno življenje, zlasti še, če bi v vsej celoti, kolikor ga je, kedaj svobodno zadihal. Pa tudi pri sedanjem svojem položaju bi lahko imel že marsikaj, da bi bil enoten vsaj pri svojih vrhovnih vprašanjih. Često se zgodi, da naletimo ravno pri glavnih naših narodnih vprašanjih na ugovore o naši šibkosti, o nezmožnosti za samostojno narodno življenje od take strani, kjer bi je najmanj pričakovali. Ako taki struji za njene koristi prav hodi, če se vnema za narodno avtonomijo, jo zagovarja. Ako bi to moglo spodnesti njeno moč, obrne tok v nasprotno smer. Značaj slovenskega človeka že tako nosi v sebi pečat tisočletnega suženjstva, največji narodni greh pa je ta pečat še povečevati po lastnih sonarodnjakih in ga kot orožje žalostnega spomina uporabljati v medsebojnem boju. Kolikor to velja za vsa narodna področja, velja še posebno za področje narodnega gospodarstva. Go-

tovo je, da je tudi slovensko narodno gospodarstvo sposobno za samostojno življenje v okviru jugoslovanske države in da je prav ono pogoj njegove svobode.

Smotrna mobilizacija vseh osebnih sil, ki so sposobne dvigniti in povečati naše narodno gospodarstvo, je prva potreba za doseg cilja. S tem v zvezi stoji kot nadaljnja nužnost, da se čimbolj depolitizira narodno gospodarstvo. Ni treba iskati primerov, ko je brezvesten strankar raje dopustil, da je kako gospodarsko zamisel ali podjetje izvedel ali razširil tujec kot sonarodnjak drugačnega političnega naziranja. Tudi se pripeti, da tak strankar raje poveri tujcu odgovorno narodno gospodarsko funkcijo kot rojaku drugačnega naziranja.

Vsaka narodna konstruktivna sila mora biti pritegnjena k delu. Strankarske razlike ne bi smele biti vzrok, da bi se najboljše moči odrivale v abstinenco, bodisi da so to zasebniki ali organizacije. Korist naroda in njegovega narodnega gospodarstva mora biti edino vodilo pri tem. Za naše šibke razmere velja to celo za normalne čase, kaj šele potem za prelome, v kakršnih se nahajamo. Vse javno delo bi moralo iti za tem, da se narod gospodarsko čim bolj okrepi ter da se mu postavi podlaga za najhujše čase in preizkušnje. Skratka, kot narod sam se mora tudi narodno gospodarstvo voditi po trajnostnih načelih ter se mora uporabiti vsaka priložnost, ki vodi k njegovemu utrditvi in povečanju. To še toliko bolj, ko smo v tem pogledu v svoji razcepjenosti že mnogo zamudili in zanemarili.

Kot rečeno, bi moralo iti vse naše javno delo k temu cilju, vendar pa seveda v prvi vrsti tisti del javnega življenja, ki je za to predvsem poklican po svojem svojstvu. Cerkev in njene ustanove na primer bi smele posegati na to po-

drožje le na najprevidnejši način, ker se s tem lahko izpostavimo nevarnosti, da zaradi tega trpi škoda njeno nadnaravno poslanstvo, ako se preveč angažira na gospodarsko področje, kot je rekel nadškof Šarič.

Ko smo za delo zbrali vse najboljše sile in vse narodne gospodarske naprave, nastopi končna in največja naloga: povečati narodno gospodarstvo in osvojiti tuje postojanke v njem. Za doseg tega je treba zlasti dobrih in močnih denarnih ustanov, oziroma zlasti dobrega združništva, nastopajočega enotno, kadar gre za taka vrhovna vprašanja. Kolikor morejo nalogo po posameznih krajih opraviti krajevne gospodarske ustanove (zadruge), bi morale to napraviti same. Ako pa bi šlo za večje stvari, bi jih morale izvesti večje gospodarske skupine ali pa celo narodno gospodarstvo.

Ako bi bila organizacija dobro in natančno izvedena, bi se delo izvršilo brez velikih motenj in skoraj samo ob sebi. Tudi denarna sredstva, čeprav smo šib-

ki, bi se mogla zbrati. Koliko narodnega premoženja leži sedaj brezplodno, ker ga nismo znali zbrati, koliko smo ga zapravili v nerodovitne namene, ki bi smeli priti na vrsto šele, ko bi bila dosežena neka gospodarska blaginja, koliko premoženja je mrtvega zaradi razcepljenosti!

Tako izključno narodu služeče in povzdignjeno narodno gospodarstvo, bi potem kaj lahko našlo zveze do drugih gospodarstev. V zvezi z njimi bi lahko izvršili še tiste gospodarske naloge, ki jih sami ne zmoremo, ki pa vedno bolj kriče po izvršitvi zaradi tujega pritiska. Če samo pomislimo na težko industrijo in kvalificirano obrt, bi lahko napravili marsikaj v zvezi bratovskih narodnih gospodarstev od Triglava do Črnega morja.

V združitvi je moč majhnih in šibkih. Ako bomo razklani naprej, bomo izgubili še to, kar smo si s trudom pripravili v teku let ter ostali le še poljedelci in kajzarji.

Kopač A.

Z A P I S K I

Nerodna obramba slabe stvari

V zadnji številki smo pokazali, kako zagovarja »Slovenski dom« centralizem v kulturnih stvareh. To je sicer nekaj popolnoma naravnega in doslednega za list, ki je unitarističen in torej po svojem programu centralističen. A mi, ki smo bili prav tako od nekdanj načeloma zoper unitarizem in centralizem, smo bili spet samo dosledni, če smo na ta zagovor centralizma slovensko javnost opozorili.

Vsega tega se je tudi »Slovenski dom« prav dobro zavedal. Njegovo precej nerodno otepanje v tem pogledu smo zaznamovali v zadnji številki. Do tu bi vsa stvar še po nekakšnem šla. Toda »Slovenski dom« je čutil, da se posebno v teh dneh da centralizem le bolj slabo brani in da se mu ves tisti zagovor kulturnega centralizma ni ravno preveč posrečil. A na neki način je vendarle hotel stresti svojo jezo nad nami.

In to je nekaj, kar je res še posebej zaznambe in omembe vredno. Svoji miselni ravni primerno se je spraval za uvod v pobijanje našega proticentralističnega stališča na neko našo — polemiko s »Sodobnostjo«, polemiko, ki se mu zdi hudo nezadostna in pomanjkljiva. Sicer bi se človeku zdelo, da imata ta naša polemika s sodobnostno zgodovinsko noetiko pa gledališki centralizem tako malo skupnega, da bi imela v primeri z njima rajni Pilatuš in Kreda naravnost kar najintimnejše razmerje. Toda kakor kdo more!

Morebiti h koncu majhno pobudo za bodoče čase. Kadar »Slovenski dom« zopet ne bo z našim proticentralističnim stališčem zadovoljen, naj na primer ugotovi, da je imel kak naš sodelavec ob taki ali drugi priložnosti zmečkan klub. To bo za nadaljnje umovanje na njegovi ravni vsaj tako dober uvod in razlog, kakor je bil zgorajšnji.

Razumemo, da morajo biti spreobrnjenci goreči. Toda tudi gorečnost postane smešna, če jo človek pretirava.

Velikosrbske želje

V Belgradu izhaja časopis »Srbijanstvo«. Je to, kakor kaže naslov, izraženo velikosrbski list. Zato je seveda zoper enakopravnost Slovencev in Hrvatov s Srbi in meni, da je bila največja neumnost s strani Srbov, da so kedaj to enakopravnost sploh priznali. Naša država bi morala dobiti svoje pravo ime, Srbija, in samo v enem jeziku, srbskem, bi se smelo govoriti in pisati od Triglava do Vardarja.

Da so to zahteve in želje vseh Velikosrbov, to vemo vsi. A vemo tudi, da se je po teh željah in zahtevah vodila vsa naša državna in kulturna politika prav do lanskega leta, ko se je s sporazumom, pa še tu le glede Hrvatov, začela priznavati in po malem izvajati enakopravnost. Začela, pravimo, kajti v dejanju še ni prišla, kakor beremo lahko prav

zadnje dneve v hrvaških listih, ki obravnavajo državno gospodarsko politiko. O slovenskih razmerah pa sploh rajši ne govorimo.

Tudi velikosrbski zahtevi, da vladaj en jezik in eno pismo od Triglava do Vardarja, so prejšnje jugoslovenske vladavine dejansko že davno ustregle. Če bi se srbijanstvenik malo ogledal pri nas, bi lahko videl, da vlada povsod na prvem mestu srbski jezik in srbsko pismo, da je pri carini, železnici in drugod slovensčina zapostavljena. Saj imamo na primer železniške vozove, kjer napisov v slovenščini sploh ni, zato pa so v srbsščini na prvem mestu. In medtem ko smejo razobešati Srbi srbske, Hrvati pa hrvaške zastave, mi Slovenci te pravice nimamo, očitno v izvajanju velikosrbskih zahtev.

Zahtevati nekaj, kar kdo že kdo ima, je na videz nesmiselno. Na videz samo, kajti za tem nesmiselom se skriva pretkana preračunljivost. Slovenci in Hrvati naj bi namreč dobili vtisk in mnenje, kakor da enakopravnost že imajo. In na ta način bo dana mogočnost, da jo srbijanstvenik čim dalje zadržuje — v svojo velikansko tvorno korist seveda.

Da jim nesposobnost raznih vodičev to delo zelo olajšuje, se razume ob sebi.

Rdeči križ in obračun izkaza prejemkov

Te dni se spet pobira pri vsakem poštnem dopisu, pri sleherni železniški vozovnici prispevek za Rdeči križ. Razen tega je ljubljanski odbor te naprave priredil še posebno nabiralno akcijo po cestah.

Pred tremi leti smo že prvič povabili ljubljanski odbor Rdečega križa, naj da slovenski javnosti pregled vseh dohodkov in izdatkov, torej zlasti tudi pregled dohodkov, ki teko iz obveznega prispevka pri poštnini in vozovnicah in ki nosijo v Sloveniji težke milijone. Pozneje smo to vabilo ponovili. Toda Rdeči križ še do danes ni podal v tem pogledu nobenega obračuna.

Zato ga vabimo danes spet kedaj. Kajti stvar je taka, da bi nabiralnih akcij za potrebe Rdečega križa v Sloveniji sploh ne bilo treba, če bi se ves v ta namen zbrani denar porabljal zanj.

Za gospodarsko enakopravnost

»Vreme« govori v nekem dopisu iz Zagreba o skrbeh Hrvatov zaradi selitve industrije iz Hrvaške. Govori tudi o vzrokih, zakaj se hrvaška industrija seli ter meni, da je med poglavitnimi pač okolnost, ker hrvaška vlada preveč štiti kmeta, industrijo pa obremenjuje z davki. Na to odgovarja »Hrvatski dnevnik« med drugim:

Od 1929. leta ima belgrajsko gospodarstvo privilegiran položaj in je prosto banovinskih bremen. Že takrat se je začela selitev v Bel-

grad. Medtem je prišlo do znanega razvoja državnega denarništva, ki naravnost favorizira izvenhrvaške kraje. Nazadnje vodi prometno ministristvo, podobno kakor je to delala Pešta, politiko v korist izvenhrvaškega gospodarstva, ko odobruje Belgradu in izvenhrvaškim krajem posebne popuste pri prevoznih tarifih. Glavni vzrok za beg industrije iz Hrvaške je torej gospodarska politika, ki jo je Belgrad v teku 20 let po načrtu izgradil. Treba bo še veliko truda hrvaških političnih zastopnikov v Belgradu, da se bo temu napravil konec.

Hrvaška vlada dela med tem odločno, da se selitev industrije ustavi. Njena finančna politika je posebno usmerjena k temu cilju. Zato zahtevajo zase nadaljnjih dodelitev iz državnega preračuna, kar bo nazadnje prisililo Belgrad in srbske banovine, da tudi one nalože svojim prebivalcem nekaj več davka in da industrija na jugu ne bo skoraj prosta javnih dajatev. Seveda se bo morala prenehati tudi dvojna mera pri železniških prevoznih tarifah. A še prav posebno bo treba odpraviti vse centralne fondе, saj so bili nekateri ustanovljeni naravnost v ta namen, da ustanavljajo nove nepotrebne industrije na jugu. Ko bo morala industrija tukaj kakor tam delati pod enakimi pogoji, bo seveda njeno seljenje samodejno prenehalo, naše še bolj kakor hrvaške, ker je morala naša delati še pod vse bolj neugodnimi pogoji.

Kako so jalovj razlogi »Vremena«, češ da je kakšna posebna kmečka ali socialna politika vzrok, če se industrija seli, dokazuje ravno Slovenija. Pri nas sploh ni bilo v začetku mogoče govoriti o kakšni posebni zaščiti kmeta, saj vsak lahko vidi, koliko se mu slabše godi v primeru s prejšnjimi časi. Sicer pa to tudi »Vreme« dobro ve. Če si pa kljub temu naroča take dopise, dela to zato, ker čuti po eni strani, da mora ob doslednem priznanju enakopravnosti vseh treh jugoslovanskih narodov zginiti neupravičeno favoriziranje ene pokrajine na stroške druge, in ker bi po drugi strani hotelo te prednosti za čim daljšo dobo ohraniti za Belgrad s tem, da skuša speljati javnost v napačno smer. Da mu gredo pri tem njegovem delu nekateri nesposobni politiki precej na roko, to je pa že spet drugo, pa prav žalostno poglavje.

Nov poskus centralizma za gledališča izven Hrvaške

Pod tem naslovom poroča hrvaški tedenik »Riječ« z dne 14. t. m. o novem odboru za gledališke repertoarje, ki ga je ustanovil prosvetni minister, h koncu pa navaja dobesedno naše stališče, kakor smo ga zavzeli v predzadnji številki.

Stanko Bunc: Pregled slovnice slovenskega knjižnega jezika

O tej knjigi smo prejeli iz krogov naših jezikoslovcев sle-dečo oceno: Ured.

Težko sem čakal te knjižice, saj so jo napovedovali kot zanimivo slovnično novost. Res je bila oznanjena le kot repertorij, ki naj povzame glavna dognanja in veljavna pravila slovenske slovnice, a tudi tak pregled ima svojo veliko vrednost. Ni težko na dolgo in široko pisati in razlagati slovnične zakone, mojstrstvo svoje vrste je v kratkosti, jasnosti in do najtanjših drobnosti izdelani natančnosti. Kakor občudujemo stroj, stavbo ali spomenik zaradi razsežnosti, tako in še bolj lahko občudujemo natančno natančnost pri uri itd. Zato je seveda pri takem delu vsaka napaka takoj zelo občutna, vsaka ohlapnost velika hiba, vsaka nesorazmernost usodna. Pa še nekaj: vsak pregled, ki naj rabi predvsem za ponavljanje predelane snovi za različne skušnje itd., bi ne smel nikoli iti preko svojega namena: nuditi sme samo zanesljivo ugotovljeno stanje slovenske slovnice, z najboljši ustaljeno terminologijo, z najdoločnejše dognanimi pravili; kar koli je čisto novega, je v takem pregledu že tvegano, ker je treba ali utemeljevati in na novo razlagati in s tem gre preko okvira sorazmernosti ali pa ostane nerazloženo in ponavljavcu tuje. Pri takem tankem brušenju pravil, kakršnega terja takle pregled, je morda pač treba to in ono vprašanje nekoliko priostriiti, morda včasih besedo dodati, a prav v tem se kaže mojster. Vsega tega sem pričakoval v Bunčevem Pre-

Primorje in vojna

»Istra« poroča, da se morajo tudi v Primorju zelo natančno spolnjevati predpisi italijanske vlade glede zatamnjenja ali malomarnosti mnogo ljudi kaznovanih. Dovolj je že, če brli petrolejka skozi kako špranjo, da je neprevidnež kaznovan. Tržaška kvestura razglasa, da je zadnji teden v avgustu kaznovala zaradi prekršitve zatamnjenih odredb 247 ljudi in da je na vsak način odločena, da nauči ljudi discipline. Ta strogost je očitno v zvezi z angleškimi letalskimi napadi na Trst, tržiške ladjedelnice in soške elektrarne.

Kaj pišejo listi

Spoštujmo svoj materni jezik

Pod tem naslovom je zapisal »Kočevski Slovenec« tudi tele resnične besede:

Ko je v bivši Avstriji slovenski fant slekel vojaško suknjo in se vrnil v domačo vas, je le prerad svojo lepo slovensko govorico mazel z raznimi tujimi spakedrankami, ki se jih je naučil pri vojaki. In podobno se dogaja še dandanes. Ko beremo pisma fantov-vojakov, je v njih čisto vsaka deseta beseda srbskohrvaška. Taki in podobni primeri so vse prej kot častni, vse prej kot junaški, to so znaki klečeplazenja.

Romunski narod in razdelitev Transilvanije

Ob zasedbi severne Transilvanije piše »Universule«, eden izmed vodečih romunskih dnevnikov:

Ne da bi bili samo enkrat ustrelili, smo izgubili več kakor polovico Transilvanije. Zgubili smo jo v imenu miru, ki ga nismo dobili, pravice, ki nam je bila odrečena, in v imenu »novega reda«, ki more postati samo vir najtežjih motenj. Romunski narod ne bo tega, kar mu je bilo prizadejano, niti pozabil niti odpustil.

Ameriško gospodarstvo in vojne mogočnosti

Glede na gospodarske nasledke vojne piše švicarski tedenik »Die Weltwoche« med drugim:

Evropa, ki bi stala pod nemškimi gospodarskim načrtnim vodstvom, bi prisilila ameriško državo severa in juga, da se tudi upognejo nemškemu diktatu. V tem leži nadaljnji ključ za razumevanje trajnega poslovnega zatišja njujorške borze. Če bi naši spekulanti sposobni, misliti eksaktno v svetovno gospodarskem prostoru, tedaj bi jim uganka Wallstreet ravno ne bila več uganka. Ni mogoče, da bi odboj nemške zmage nad Anglijo in s tem pridobitev stvarnega nadvladja nad vso gospodarsko Evropo Amerikance še mnogo občutljiveje zadel kakor Evropo samo.

gledu, a žal ne našel. Nimam namena pisati dolge strokovne ocene, a knjiga kar izziva s svojimi pomanjkljivostmi in napakami. Saj ne trdim, da ni v knjigi nekaj dobrih domislekov, a poleg teh je toliko in tako grdih zmot in napak, da moramo glasno ugovarjati takemu načinu pisanja slovenskih slovnice.

Najprej — terminologija. Rekel sem, da bi repertorij, namenjen predvsem ponavljanju, moral zelo tenkovestno sprejeti v knjigo najbolj ustaljene in najboljše slovniške izraze. Ta Pregled vpeljuje v našo slovnico čisto po nepotrebnem kup novih izrazov, ki so mnogo slabši od uveljavljenih ali pa čisto nepotrebni in napačni. Že koj pri razdelitvi je namesto dobrega Breznikovega »besedoslovja« (v pomenu nauk o besedah) vpeljal preozek pojem »besedotvorje« (str. 66), čeprav pod tem naslovom obravnava tudi pomenoslovje in besedišče. Za samoglasnik se pači z nemogočo besedo »odprti glasovi«, očitno dosledno po zapornikih in priporočilih, av tem primeru naj bi bil vsaj rekel »odporniki«; mar bo potem govoril tudi o zaprtih odprtih glasovih in o odprtih odprtih glasovih é-è in ó-ó? Govori o »ustni zamič« namesto »ustni votlini«, o trdem o in mehikem e v slovenščini (str. 19), o »zvonkosti« namesto zvenu, a takoj nato o »zvokovni asimilaciji«, menda namesto o »zvonki« asimilaciji, ko ima v mislih asimilacijo po zvenu (str. 21). Mislili smo, da je izraz »končnica« vendarle že izginil iz slovničnega